

WERINON

UITGAVE VAN DE

HISTORISCHE KRING • NEDERHORST DEN BERG

JUNI 2002 • NR 46

Historische Kring Nederhorst den Berg

Bestuur	Voorzitter	J.E. Jansen, Dammerweg 15E 1394 GJ NdB, tel. 0294-254152
	Vice-voorzitter	H.J. Veldhuisen, J. van Ruysdaelstraat 1 1394 GH NdB, tel. 0294-253231
	Secretaris	A.M.E. Baar, Torenweg 9 1394 BE NdB, tel. 0294-251804
	Penningmeester	C. Schoordijk - Snoek, Vincent van Goghstraat 6 1394 BE NdB, tel. 0294-253119
	Ledenadministratie	M. Overmars, Turfstekerslaan 4 1394KZ NdB, tel. 0294-254643
	leden	J.F.A. Baar, Kerkstraat 6 1394CX NdB, tel. 0294-254309 R.J. Verkaik, Pieter de Hooghlaan 24 1394 GK NdB, tel. 0294-254317
Redactie		G.J.M. Baar, Zoddeland 26 1394 KR NdB, tel. 0294-254368 T. Griffioen, Kuijlerpad 6 1394 DA NdB, tel. 0294-254106 J.F.A. Baar, Kerkstraat 6 1394 CX NdB, tel. 0294-254309
Digitale bewerkingen		A. van der Velden, Jan Steenhof 39 1394 GA NdB
Tekstverwerking		N.W.J. Breed
Ontwerp Omslag		Piet Griffioen
Lidmaatschap		€ 12,50 per jaar Bankreknr. 32.82.24.138 RABOBANK Nederhorst den Berg
Informatie en documentatie		Maandagavond van 19.30 tot 21.30 uur Bovenverdieping, Sporthal De Blijk.
E – mail		hkndb@hetnet.nl
Internetadres		www.historischekring.nl

ISSN 1389-319X

Niets uit deze uitgave mag, op welke manier dan ook, verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden zonder schriftelijke toestemming van het bestuur.

---

juni 2002, nummer 46

---

jaargang 12

---

opgericht januari 1988

Inhoud

Mededelingen en Berichten		2
Van de kaart	Ruud Verkaik	10
“Verloren” kinderen: duijkertjes	Els N.G. van Damme	12
Theo Janmaat, kampioen op de korte baan	Jan Baar	17
Gesnapt	Marianne Snel-Evers	26
De drinkwatervoorziening in Nederhorst den Berg	Els N.G. van Damme	28
Alles is weer rond gekomen	Gerard Baar	34

Foto omslag

Overmeerseweg, 1964

Collectie HKNdB

MEDEDELINGEN EN BERICHTEN

PROGRAMMA 2002 – 2003

- Vrijdag 31 mei: Zomerexcursie naar Muiden. Stadswandeling met gids en bezoek aan het Muizenfort.
- Vrijdag 18 oktober: Raamschilderingen. Lezing door de heer J. Woudsma uit Weesp.
- Vrijdag 22 november: Presentatie van de film “Nederhorst den Berg in 2001”.
- Donderdag 13 februari 2003: Jaarvergadering met dialezing.
- Dinsdag 8 april 2003: “Kunst of Kitsch”. De heer C.C. de Jong, conservator van het Westfries Museum in Hoorn zal hierover vertellen en van ingebrachte voorwerpen beoordelen of ze vallen onder kunst of kitsch.

JAARVERGADERING MET DIAVOORSTELLING

Na afloop van de in recordtempo verlopen. Algemene Ledenvergadering op 22 februari in ‘t Spieghelhuys, waarin Herman Veldhuizen en Marijke Overmars tot bestuursleden werden verkozen, kreeg de heer Fortuin de gelegenheid dia’s uit zijn collectie te vertonen. De bijzonder fraaie beelden van Nederhorst den Berg vielen goed in de smaak bij de ruim 80 aanwezigen. Dankzij het oog van de heer Fortuin voor wat er in en rond Nederhorst den Berg te zien is, werden de aanwezigen zich bewust, dat alles wat zij wel al wisten, dat het er was, er toch anders uit kan zien. Het werd een avond, waarop velen met veel plezier zullen terugzien.

EXPOSITIE 100 JAAR IJSClub “NEDERHORST DEN BERG”

Vrijdagavond 22 maart vond de opening plaats van de door de Historische Kring georganiseerde expositie “100 Jaar IJscub “Nederhorst den Berg” in de vergaderzaal van sporthal De Blijk. De vice-voorzitter van de Historische Kring, de heer Veldhuizen, heette de vele aanwezigen hartelijk welkom. Hij feliciteerde de IJscub met het jubileum en was blij de honderdjarige een cadeau te kunnen

aanbieden in de vorm van deze expositie. Voorzitter Teus Versluis van de IJslub aanvaardde het geschenk van harte. Daarna nam de heer Nagel, wethouder van sportzaken van Wijdemeren, het woord. Hij opende de expositie met een duidelijk hoorbaar startschot, waarna de aanwezigen de tentoonstelling konden gaan bekijken. De vitrine met bекers en trofeeën van de oud-kampioen op de kortebaан Theo Janmaat trok veel bekijks. Aanwezig waren het bestuur van de IJslub, oud-burgemeester Goudberg, Theo Janmaat met echtgenote en vele relaties van IJslub en Historische Kring. In de loop van zaterdag en zondag werd de expositie door zo'n 200 bezoekers bezocht. Velen spraken hun waardering uit voor het geëxposeerde en namen het jubileumboek "Om het vriespunt. 100 Jaar IJslub Nederhorst den Berg" mee naar huis om later alles nog eens rustig te kunnen bekijken.

SCHENKINGEN

- Foto's familie Steen, Horstermeer, rond 1960 - Mevr. C. v.d. Velden- de Groot, Kortenhoef
- "Achter de schermen", videofilm over de eendenkooi - E. Boeve
- Foto's Nederhorst den Berg en feest IJslub - Jan Baar
- J.M.M. Wielinga: "Huize Westerveld in 's-Graveland. Van landhuis tot gemeentehuis" - J.Jansen
- Dr. Hervé Janin: "125 Jaar Thuiszorg, 1875 - 2000. Oude tradities en nieuwe ambities" - J. Jansen
- Flesopener Café-Slijterij "t Opkikkertje", Ned. den Berg, tel. 1732 - J. Feenstra-van Benschop
- Els de Kwant e.a.: "100 Jaar Ankeveens Wintervermaeck", april 1987 - B. van Leeuwen-van Huisstede
- Jamathi's onbetaalbaar? Niet te koop! Utrechts Nieuwsblad, do.6 sept. 2001 - A.J.Baar, Huizen
- Evacuatieorder Gemeente Nederhorst den Berg, 1940 - B. Stoker
- Foto Aubade 30 april 1996 - B. Schoordijk
- "De Standaard". A.R. Dagblad voor Nederland, jrg. 1937/1939 - D. Barmantloo
- Foto's Ronde van Overmeer 1993 - H. Stuart, Vreeland

- Tijdschrift “De Spiegel”, dec. 1956. Artikel: Kerstfeest in de N.H.kerk – H.K.”In de Gloriosa”
- “Groeten uit Nederhemert” – Drogisterij “Elisa”
- Gegrift in ons geheugen. Afscheidsboek gemeente ’s-Graveland – Thimo Veenman
- Foto’s Expositie “100 Jaar IJclub Nederhorst den Berg” – Ans Baar
- Jan Baar: “Om het vriespunt”. 100 Jaar IJclub Nederhorst den Berg. 1902-2002- IJclub NdB
- Waardebonnen KNSB Gewest Noord-Holland/Utrecht, 1970 – IJclub Nederhorst den Berg
- IJzeren noren met schoenen, gewonnen door Dirk Meier, rond 1920 – B.van der Meer-Meier
- Verslag winter febr. 1956, ijspret op de Reevaart (kopie) – C. van Huisstede
- Computer – G.J. Versluis

Van J. Portengen – Pos

- Informatie “De kerken van Nederhorst den Berg heten U hartelijk welkom”, 1988
- Schrift 10 Jaar Bevrijding 5 mei 1945/1955
- Boekje Levensmiddelen Fa. Schoordijk

Van A. van Houten

- 3 Foto’s bouw sluis ’t Hemeltje, 1932
- 1 Foto van het slaan van de eerste paal van Bondshotel/café Van der Voorn, 1939
- 2 Foto’s van de sloop van het Gesticht “De Voorzienigheid” aan de Voorstraat, 1936

Van Rob Stalenhoef, Grave

- Verkeersdiploma Robby Stalenhoef, 1953
- Foto Plechtige Communie, Sint Jozefschool klas 6, 31 mei 1953
- Herinneringsoorkonde Plechtige Hernieuwing van de Doopbeloften van R. Stalenhoef, 31 mei 1953

- Bedevaartsmedaille van O.L.Vrouw van het H. Hart, Sittard, 1959
- Foto familie A.Stalenhoef-Klijn, Dammerweg

Van de erven G.J.C. van Benschop Ezn.

- Diploma van de Diocesane Kostervereniging in het Aartsbisdom, St. Guido, in lijst
- Standaard V.B.O.
- "Op reis naar Hoogland", foto V.B.O., Overmeerseweg
- Fotoalbum J.G. van Benschop-Zaal, vroedvrouw/kraamverzorgster
- Stropdas gemeente Nederhorst den Berg
- Lepeltje "1995, 20 jaar De Kuijer"
- Tegeltje O.L.V. Hemelvaart Nederhorst den Berg 1890-1990
- Flesopener Café-Slijterij "De Meerhoek", Vreelandseweg 1, Nederhorst den Berg
- Tweede Distributie Stamkaart G.J.C. van Benschop en J.G. van Benschop-Zaal
- Persoonsbewijs J.G. Zaal, 1941 Pas 65 +, J.G. van Benschop-Zaal
- Identiteitskaart B (Toeristenkaart), J.G. van Benschop-Zaal, 1967
- Bewijs van Lidmaatschap Liefdewerk van O.L.Vrouw van Lourdes, 1964
- Verlofkaart 1977, G.J.C. van Benschop
- Foto Loes de Jong e.a.
- Foto tuinversiering R.K. kerk en foto versiering Zusterhuis
- Tegeltje "De Was-tobben. Immers het waardigste", Jan Luijken
- Apostolische Zegen en Volle Aflaat. G. van Benschop en familie, 1950, in lijst
- 5 Bidprentjes
- Feestprogramma 40-jarig Priesterfeest van Pastoor J.C.C.Groot, 1952
- 2 Foto's R.K. Zangkoor
- Foto koster Gerrit van Benschop
- 4 Foto's tuinderij
- Foto Ankeveensepad
- 2 babyfoto's N.N.

LITERATUUR

Jan Baar – Om het vriespunt. 100 Jaar IJclub “Nederhorst den Berg” 1902 – 2002

D.T.Koen – Catalogus van de collectie tekeningen en prenten van Kasteel Loenersloot

Tony van der Meulen – Anders nog iets? De teloorgang van de middenstand. Veen, A'dam 2001

Jaap Huisman e.a. – Honderd jaar wonen in Nederland 1900-2000. Rotterdam 2000

Ida Kemperman-Wilke – Weesp, zoals fotograaf Boudewijn van den Bergh het zag. Een hervonden collectie zeldzame foto's. Verschijnt medio 2002

Dagblad van Almere – Nederhorst schrijft geschiedenis. Artikel over gezondheid, turfstekers en de oude secretarie. In: Nederlandse Historiën. Tijdschrift voor Vaderlandse (streek) Geschiedenis. Bijlage bij 35^e Jrg. no.5, nov. 2001. Uit: Dagblad van Almere, 14-8-2001

Op zoek naar geboorte, huwelijk en dood. Handleiding voor historisch onderzoek naar hoogtepunten van het dagelijks leven. Verschijnt medio juli bij het Museaal Historisch Perspectief / Uitgeverij Verloren, Hilversum

EXPOSITIES

Winkels in Blaricum - Permanente fototentoonstelling van de H.K.Blaricum, Oudheidkamer

Van Barbizon tot Laren – Kunstenaarskolonies in Europa, Singer Museum, t/m 9 juni

De kleurrijke wereld van de VOC, 1602-2002 – Amsterdam Scheepvaartmuseum, t/m 27 okt. 2002

Oranje verliefd – Naarden Vestingmuseum, t/m 23 juni

Jacob van Ruisdael, landschapsschilder van de 17e eeuw – Frans Halsmuseum, Haarlem, t/m 28 juli

De Stelling van Amsterdam – Fort aan de Drecht, Uithoorn

WIE WEET WIE ?

Vier mannen, drie met fiets en één zonder, poserend voor de fotograaf. Gezien de verlichting op de fietsen moet deze foto omstreeks 1910/1920 gemaakt zijn.

Reacties bij Ruud Verkaik, P. de Hooghlaan 24, tel. 254317

Op de foto in Werinon van de vorige keer, maart 2002, zijn verscheidene reacties binnengekomen.

Het huis in aanbouw blijkt de woning van Ot Andela te zijn, Middenweg 50. Hij liet het bouwen in 1903. In de loop der jaren zijn er vaak veranderingen aan het huis aangebracht, zoals een aanbouw links, een dakkapel en grotere ramen. Tot ongeveer 1978 stond dit huis daar, op de plek, waar nu het huis van de familie de Jong staat.

Hartelijk dank voor de reacties.

WATERBEHEER IN HET VERLEDEN

Het Hoogheemraadschap Amstel, Gooi en Vecht (AGV) wil in 2002 een virtuele expositie over “Waterbeheer in het verleden” ontwikkelen. Er zal een cd-rom verschijnen met allerlei afbeeldingen uit het verleden, die getuigen van het waterbeheer in onze streken. Het AGV wil zodoende unieke historische documenten voor een groot publiek bereikbaar maken.

Iedere inwoner van het gebied van AGV, dus ook iedere Berger, kan een afbeelding met beschrijving over waterbeheer in het verleden aandragen. Het mag een eerder gepubliceerde afbeelding zijn, maar een onbekend iets maakt het natuurlijk nog mooier.

Te denken valt aan dijken, sluizen, molens, vaarten, bruggen, duikers, oevers, rioolwaterzuiveringen, gemalen, polderbeelden, polderbesturen, monumenten, wateroverlast, bouwtekeningen, etc..

Wat betreft Nederhorst den Berg zou dit kunnen slaan op: Brug, Reevaart, Ankeveensevaart, Spiegelpolder, Blijkpolder, Zandwinning, Gemalen, Prutmolen, Stichts-Ankeveensewatermolen, Hinderdam, Horstermeer, Inundatie, Ballastsluis, Sluis 't Hemeltje, etc., etc..

Misschien komt er iemand op een idee!

Het archief van het Hoogheemraadschap staat ter beschikking.

Meer informatie: www.hhs-agv.nl

Nieuws en informatie: Contactpersoon J.Blom 035-6477751

AGV, Postbus 1061, 1200 BB, Hilversum.

Mocht u iets willen ondernemen op dit gebied, dan graag even bericht aan de HKNdB, Jan Baar.

2003 – HET JAAR VAN DE BOERDERIJ

Landelijk is het jaar 2003 uitgeroepen tot het jaar van de boerderij. Het is algemeen bekend, dat er jaarlijks vele boerderijen veranderen of verdwijnen. Zo ook in Nederhorst den Berg. “Tussen Vecht en Eem”, de overkoepelende organisatie van Historische Verenigingen in Gooi- en Vechtstreek is druk bezig om de boerderijen tussen Vecht en Eem te inventariseren. De HKNdB heeft de medewerking toegezegd. Het invullen van de formulieren en het maken van foto's is bijna rond. Het ligt in de bedoeling om volgend jaar een selectie

van afbeeldingen en informatie over deze boerderijen op cd-rom aan te bieden.

Plaatselijk willen wij een expositie organiseren en zal er een themanummer over dit onderwerp uitgebracht worden door de redactie van Werinon.

Mocht U nog oude foto's of ander documentatiemateriaal over boerderijen hebben, dan houden wij ons aanbevolen, maar liever geen opraapwagens, meststrooiers of ander groot materieel.

U kunt contact opnemen met Ruud Verkaik, P. de Hooghlaan 24, tel. 254317.

BOEKEN EN PUBLICATIES

Bij Drogisterij "Elysa" in de Brugstraat is het boekje met pentekeningen van Peter Lokkart "Gemeente Nederhorst den Berg. Er komt een eind aan ..." te koop. Ook een setje met afbeeldingen van oude ansichten van Nederhorst den Berg is daar verkrijgbaar.

Het jubileumboek van de IJclub, "Om het vriespunt. 100 Jaar IJclub "Nederhorst den Berg" 1902-2002", ligt daar eveneens op de toonbank. Voor Euro 12,50 is het in uw bezit.

Tijdens de openingstijden van de werkruimte van de HKN op de bovenverdieping van sporthal "De Blijk" zijn verder alle publicaties en uitgaven van de Historische Kring te verkrijgen.

Op maandagavond van 19.30 uur tot 21.30 uur bent u daar welkom.

VAKANTIE

Het informatie - en documentatiecentrum van de HKNdB zal van maandag 1 juli t/m maandag 29 juli 2002 gesloten zijn. Op maandag 6 augustus kunt u weer bij ons terecht.

Kopij voor het volgend nummer van Werinon, graag voor 22 juli a.s. inleveren bij de redactie.

Inleverdatum voor het laatste nummer van 2002 is 13 oktober.

VAN DE KAART (foto op de omslag)

Ruud Verkaik

De Overmeerseweg in 1964, net voorbij de Loswal.

Deze foto werd gemaakt door T. Bakker, architect te Hilversum, vanwege sloopplannen voor de huizen rechts, waarvoor nieuwe in de plaats zouden komen. Deze plannen lukten. De Overmeerseweg was nog een doorgaande weg, de Randweg was er nog niet. Al het verkeer kwam hier langs.

De bewoners van de rechter huizen, die op dat moment gezien het bordje met “onbewoonbaar verklaarde woning” aan het meest rechtse huis, al op de nominatie stonden om te verdwijnen, hadden uitzicht op het Jaagpad en de Vecht aan de achterkant en aan de voorkant keken ze uit op een weiland met daarachter de Blijkpolder. Bewoners van deze woningen waren o.a. de families Termey, Pouw, Falkenrek, De Kruijk, J. van Melsen en G. van Huisstede (Sulle).

Jan de Jong (coll.HKNdB)

Het pand links op de foto bestaat nu uit twee woningen, vroeger was dit waarschijnlijk één woning, er waren toen drie vensters met luiken, waar er nu twee zijn. Met de verdeling in twee woningen zijn de erker en de dakkapel gebouwd, waardoor het pand er niet mooier op geworden is. Rechts woonde oliehandelaar Kees de Jong (Kees Peer), in het linker huis woonden achtereenvolgens de families C. van Selm, Teunizen en Steef Vernooij.

Het stukje daklijst links is van de woning, nu Overmeerseweg 108, waarvan Jacob Vernooij op 17 mei 1934 op driejarige leeftijd de eerste steen legde.

Op het weiland voor de huizen werd jaarlijks het Overmeersefeest gehouden. Veel foto's gemaakt van kinderen uit Overmeer tijdens dit feest hebben deze huizenrij als achtergrond. Nadat er op het feestterrein woningen gebouwd waren, is het feest nog een paar jaar aan de Wethouder Bloklaan gehouden.

Feestterrein van Overmeer, links staat de boerderij van Johan Venneman, gesloopt rond 1980.

(Foto, collectie Ruud Verkaik)

“VERLOREN” KINDEREN: DUIJKERTJES

Els N.G. van Damme

Al sedert eeuwen verwelkomt de kerk haar nieuwgeboren leden met de doop en registreert deze toetreding tot de gemeenschap in de doopboeken. In vroeger tijden was vrijwel iedereen lid van de kerk en was het, zoals nu nóg voor veel ouders, een uiterst belangrijke gebeurtenis. Het werd niet zo maar als een feestelijke en ceremoniële gebeurtenis gezien, maar de toediening van het doopsel betekende het behoud van de ziel na dit leven, een belofte voor een verre toekomst. Er bestaan grote meningsverschillen binnen de verschillende kerkelijke richtingen over de doop, bijvoorbeeld over de leeftijd waarop de doop moet plaatsvinden. In bepaalde religies werd het vaak als een drama ervaren, wanneer aan een kind dat dood geboren werd of heel kort na de geboorte stierf, de doop niet kon worden bediend.

In de kerkgeschiedenis zijn de sacramenten doop, evenals ook eucharistie en avondmaal, vele malen onderwerp van diepgaande discussies geweest. Een crisis in de opvattingen over de betekenis van de doop heeft bijvoorbeeld geleid tot het ontstaan van de Doopsgezinde kerk, de Wederdopers. De aanvankelijk radicale opstelling van de wederdopers of anabaptisten om een Godsrijk op aarde te vestigen, leidde in 1535 in Munster tot een bloedige strijd, waarna zij de bijnaam “Slachtschaapkens Christi” kregen toebedeeld.¹ Zij wilden met geweld de oudtestamentische wetten weer invoeren, ze wilden het geld afschaffen, verdedigden veelwijverij, kortom zij waren voor vele tijdgenoten een gruwel. Na deze treurige strijd veranderden vooral onder leiding van de Friese pastoor Menno Simonsz (1491-1561) - naar wie zij ook mennonieten genoemd werden - hun uitgangspunten. Het gebruik van geweld werd afgeschaft, waardoor de vervolging verminderde. Centraal in hun denkbelden stond nu de Wedergeboorte. De *volwassen* mens werd na een berouwvolle belijdenis gedoopt door onderdompeling in het water en aldus van zijn zondige aanleg schoongewassen. Alle

wereldse geneugten werden afgezworen en zij namen een teruggetrokken levenshouding aan. Zij weigerden om de wapens te dragen, zij wilden geen eed afleggen en geen overheidsambten bekleden. Voor de overheid was dit overigens opnieuw irritant, omdat zij zich zo aan allerlei burgerplichten onttrokken.

Wat betreft hun opvatting over de doop stonden de Wederdopers diametraal tegenover de rooms-katholieke kerk en ook tegenover de toen nieuwe calvinistische stroming: de publieke gereformeerde kerk. In de rooms-katholieke kerk en in de gereformeerde kerk staat men de *kinderdoop* voor. Volgens de gereformeerde opvatting is de doop een zegel en bewijs dat er een eeuwig verbond met God tot stand gebracht is. Men wil zijn kind in het algemeen spoedig na de geboorte laten dopen. Maar de opgroeiende mens zal daar ook naar moeten gaan leven en bij volwassenheid van zijn of haar overtuiging blijk geven (belijdenis doen), om als lid van de kerk te worden toegelaten.

In de rooms-katholieke traditie worden door de doop de "oerzonden" afgewassen en moet de doop dan ook zo spoedig mogelijk na de geboorte toegediend worden. De ziel van een ongedoopt kind kan niet naar de hemel gaan. Een ongedoopt kindje mocht ook niet in gewijde grond begraven worden en werd daarmee gelijkgesteld aan misdadigers.

Gewijde grond vond men in de kerk en op het terrein rond de kerk, het kerkhof. Daar werden de doden begraven. Als men het kon betalen, kon men in de kerk begraven worden en hoe rijker men was, hoe dichter men bij het altaar werd begraven en hoe duurder het ook was. Begrafenissen vormden voor de kerk een belangrijke inkomstenbron. Goedkoper was het om op het kerkhof gelegd te worden. De begrafenis van een ongedoopt kindje vond dan plaats aan de rand van het kerkhof, bijvoorbeeld onder een heg.

In Nederhorst den Berg bestond er na de reformatie alleen een gereformeerde kerk (later hervormde kerk geheten) en de Willibrorduskerk werd toen door de gereformeerden gebruikt. Deze kerk was de publieke kerk en men werd sedert de reformatie geacht

lid te zijn van deze kerk, wanneer men in het maatschappelijke leven volwaardig wilde meedraaien. Voor de rooms-katholieke gelovigen was er vanaf de Reformatie *officieel* even geen plaats. In 1581 werden zelfs alle rooms-katholieke bijeenkomsten verboden. Zij, die naar hun eigen geloofsopvatting wilden leven, moesten zich grote opofferingen getroosten. Aanvankelijk werden bijeenkomsten in het grootste geheim gehouden, later werden zij oogluikend toegestaan. Voor Nederhorst kwam hieraan pas in 1811 een einde bij de inzegening van de eigen Mariakerk. Al die vele jaren trokken vanuit Nederhorst de kerkgangers naar Ankeveen, waar enkele invloedrijke rooms-katholieken ervoor zorgden dat de “Paepen” enige vrijheid behielden en zich weinig stoorden aan de dominante nieuwe richting in de kerk. Deze geschiedenis is uitvoerig beschreven door Jan Baar.² Men kon ’s zondags rooms-katholieke gelovigen langs het Ankeveense pad of langs de Dammerkade naar de Ankeveense kerk zien gaan om daar een mis bij te wonen.

De grote afstand tussen Nederhorst en Ankeveen was voor veel oudere en zwakke mensen en onder slechte weersomstandigheden natuurlijk een enorm probleem. En hoewel de priester het doopsel aan huis kon komen toedienen, was het ook vaak te laat wanneer een kind werd geboren, dat snel dreigde te sterven. Heel véél kinderen stierven in die tijd tijdens of vlak na de geboorte en het was voor de ouders een drama dat de doop dan niet op tijd kon plaatsvinden. Hun kind was immers voor de hemelse eeuwigheid *verloren*.

Ook in Nederhorst den Berg gingen in die tijd natuurlijk veel kinderen vóór of spoedig na de geboorte dood en ook hier zal men het feit dat deze kinderen niet gedoopt waren treurend ervaren hebben. En misschien kunnen wij in de oude grafboeken iets van deze achtergrond ervaren. Net als de doop werd ook elk sterfgeval door de kerk geadministreerd. Meestal deed de schoolmeester dat, die ook koster en voorzanger in de kerk was en ook tot taak had de begrafenissen te regelen. Eén van de grafboeken van Nederhorst den Berg³, waarin de begraven personen van 1739-1780 werden geregistreerd, werd al die tijd geschreven door de toenmalige

schoolmeester Jan van Bommel, die op 7 mei 1780 zelf werd begraven en door ds. Rappardus herdacht als "onzen braven en Godvrughtigen Schoolmeester."

1775

10 Octob^r Een kind Van Hendrik Ruyt

18 dito Willem Janse Baas

1 Novemb^r Jan Pieter Hogerhout

18 dito Grietje Van Grieken, Huisv.
Van Korn. Van Oosterhoff, N° 6

9 Decemb^r Een duikertje Van
Gisbert de Rijk

1776

30 Janrij, Een duikertje Van Jan
Van der Oeem

20 Feb^r Willemje de Jong, Wed^e van
Jan Pieter Hogerhout

23 dito. Een kind Van Hend^r Buijs

29 dito... Een kind Van Cornelis Van
der Oeem

Een bladzijde uit het doopboek waarin duikertjes werden ingeschreven. (DTB Ned.den Berg 13).

In dit grafboek treffen we de registratie aan van totaal 688 personen., waarvan 285 jonge kinderen. Sommige van die kinderen worden een “*duijkertje*” genoemd. (zie afb.) Dat zijn er in de genoemde periode 20. Deze kinderen werden niet in het gereformeerde doopboek aangetroffen. Het betrof dus ongedoopte kinderen. Het overkwam een ouderpaar soms meerdere malen dat een jong kind overleed. Kinderen van ouders, die na de doop overleden waren, werden gewoon aangeduid met de term “*kind van*”. Die duijkertjes waren kinderen van gereformeerde, maar ook van rooms-katholieke ouders. Nu werden rooms-katholieke kinderen natuurlijk niet in het protestantse doopboek ingeschreven, maar in de doopboeken van de rooms-katholieke statie Ankeveen. Ook daar staan zij niet in. Dus duijkertjes zijn ongedoopte kinderen van protestantse of rooms-katholieke herkomst. Nu zou men veronderstellen dat zeker de rooms-katholieke kinderen niet in de gewijde grond begraven zouden worden, maar wij weten niet of zij ook in Nederhorst den Berg wellicht aan de randen van het kerkhof ter aarde werden besteld.

Het is heel goed denkbaar dat de godsvruchtige schoolmeester het ongedoopt zijn als een probleem zag en dit wilde vastleggen in de boeken en daarvoor de term “duijkertje” koos. Er is in de literatuur geen voorbeeld van een dergelijke benaming gebleken.

Geraadpleegde bronnen

- 1 S. Zijlstra. Om de ware gemeente en de oude gronden. Geschiedenis van de dopersen in de Nederlanden 1531-1675. Verloren Hilversum/Fryske Akademy Leeuwarden, 2000.
- 2 J. Baar. De parochie H.Maria Hemelvaart van Nederhorst den Berg en Nigtevecht. In: J. Veenman, et al. (red). Een kansrijk bestaan. Uitg. Parochiebestuur KAN, 2000.
- 3 Grafboek Nederhorst den Berg DTB 13 (1739-1780). SAGV, Hilversum.

THEO JANMAAT, KAMPIOEN OP DE KORTEBAAN - *Een interview*

Jan Baar

In de jaren veertig/vijftig maakte Theo Janmaat furore als schaatsenrijder op de kortebaam over 160 meter. Deze vorm van schaatsstrijd was in die jaren zeer populair. Er werd gestreden volgens de regels van het afvalsysteem. Ieder keer, dat een rit gewonnen werd, kwam de rijder weer een ronde verder. Spannend werd het als de twee rijders ieder een rit wonnen en er dus een derde, beslissende, nodig was.

Omstreeks 1950 begon men meer te werken met tijdopnamen, zodat het kon gebeuren, dat een strijder met enige rit-overwinningen in mindere tijd toch kon winnen, als hij toch nog een paar snelle ritten reed.

In die jaren waren aanvankelijk de Friese rijders superieur, maar vanaf 1950 begonnen de noordelijke rijders echt de hegemonie te verliezen. Dankzij veel inspanning en gericht en regelmatig trainen voor wedstrijden, die er lang niet elke winter kwamen, wisten schaatsers uit Noord-Holland de Friese superioriteit te doorbreken. Theo Janmaat hoorde vanaf 1940 bij de schaatsers, die geducht meetelden in het kortebaancircuit. Samen met Kees van Eikeren uit Badhoevedorp, Jan Jongert uit Enkhuizen en Anton Nagel van Zwammerdam werden de Friezen in de winters na de oorlog zeer regelmatig verslagen. "Kees van Eikeren en Janmaat sneller dan de Friezen", liet een krantenkop al in december 1946 weten.

Hoogtepunt was het Nederlands kampioenschap in Westzaan, waarbij Theo Janmaat tweede werd. Hij verloor op tijd van de Wieringer Nan Rotgans, maar met het afvalsysteem zou Theo gewonnen hebben. De nieuwe manier van jurering sloeg niet erg aan. Het publiek morde en zag Janmaat als de morele winnaar. Het aloude afvalsysteem sprak meer aan bij toeschouwers en supporters. In dat jaar leek het erop, dat de Friese rijders definitief het onderspit moesten delven op de korte baan. Ze kwamen er haast niet meer aan te pas. De pers reageerde geschokt: "Friezen - in eigen

huis - door Hollanders verslagen”, “Hollandse schaats-victorie in Groningen”, ”Eerste schaatswedstrijden te Joure: Friese nederlaag, “Van Eikeren en Janmaat kloppen de Friezen”, “Hollander verslaat Friezen op de korte baan” en zelfs “ Friesland geschokt”.

Als er ijs was, wist Theo in de volgende jaren menige overwinning in de wacht te slepen.

Theo Janmaat werd geboren op 6 februari 1920 in de Horstermeer op een boerderij, (daar waar nu Gijs Lam woont, Middenweg 30). Een paar jaar later verhuisde het gezin naar een boerderijtje aan de Meerlaan aan de rand van de Blijkpolder, (naast het zgn. Veenhuisje, daar waar anno 2001 Piet Kee zijn bedoening heeft, Meerlaan 16). Vader Janmaat had meestal zo'n 12 koeien en wat kleinvee.

Theo Janmaat in de starthouding

Het is mogelijk, dat Theo in de winter van 1925/1926 zijn eerste slagen op het ijs gemaakt heeft op de slootjes van de Blijkpolder, misschien wel achter de keukenstoel.

Gedurende de strenge en lange winter van 1929 zal Theo de basis gelegd hebben voor zijn latere carrière als kortebaanrijder. Tijdens wedstrijdes met leeftijdgenoten en bij de schoolwedstrijden viel het al gauw op, dat die jongen van Janmaat goed en snel kon rijden. Hij sprong er uit. Waarschijnlijk was hij net even te jong om in die winter aan echte wedstrijden mee te doen. In de twee bekende uitslagen van wedstrijden voor “jonge jongens” komt zijn naam niet voor, wel die van zijn 4 jaar oudere broer Karel.

In de winter van 1933/1934 deed hij al volop mee aan wedstrijden. Hij ging zelfs met Bernard Venneman van de melkfabriek “Hofstede Rundervreugd”, die hem stimuleerde, al verderop, buiten de regio. Toen hij oud genoeg was, kwam hij ook bij Venneman aan de Meerlaan te werken als melkrijder.

Jammer genoeg stelden de verdere winters van de jaren dertig niet veel voor, maar het talent van Theo was ontdekt en hij bleef bezig met en voor het schaatsen. Met een ploegje jongens van om en nabij zijn leeftijd werd er afgesproken bij de zgn. “Beurs” in Overmeer, naast de winkel van Klaas de Jong, tegenover de herberg van Schriek (later Schapers) aan het begin van de Middenweg. Vandaar werd er gestart voor het hardlopen. Vaak door Overmeer, via het Boezemkanaal en de Horstermeer weer terug, of de zogenaamde Ronde Hoek bij de boerderij van Bart Meijer in, (nu ongeveer achter Manege Laanhoeve bij het Googpad).

Gedurende de winter van 1939/1940 brak Theo pas goed door en in de volgende winter won hij flink wat wedstrijden. De verdere oorlogsjaren waren er niet veel activiteiten op het ijs; de ijsclubs konden weinig of niets organiseren. Ook voor de schaatstalenten was dit een verloren periode.

Na de oorlog bleef Theo trainen. Het Gewest Noord-Holland/Utrecht van de KNSB zorgde zelfs tegen een kleine vergoeding voor echte trainingsruimte in een sportzaal in Hilversum. Op de fiets ging hij daar 1 keer in de week naar toe. In ‘s- Graveland

stonden vaak enige liefhebbers te wachten om met hem mee verder te gaan naar Hilversum.

BULLETIN

KAMPIOENS-WEDSTRIJDEN

KAMPIOENSCHAP VAN OVERIJSEL

te Kampen; Sjoerd Zeldenthuis te Joure

Het eerste kampioenschap op de korte baan
gehouden te Assendelft n.l. het

KAMPIOENSCHAP VAN NOORD-HOLLAND

werd gewonnen door K. van Eikeren uit Bad-
hoevedorp in de prachtige tijd van **14.4 sec.**

en verder nog:

te prijs Knijpe: K. van Eikeren, Badhoevedorp

te prijs Oldeberkoop: K. van Eikeren, Badhoevedorp

te prijs Houtigehage: Theo Janmaat, Nederh. den Berg

te prijs Staveren: Theo Janmaat, Nederhorst den Berg

te prijs Hasselt: K. van Eikeren, Badhoevedorp

te prijs Ankeveen: Theo Janmaat, Nederhorst den Berg

Altes natuurlijk weer gewonnen op de

SUPER P.B.-SCHAATSEN

Fabrikaat van N.V. De Friesche Schaatsenfabrieken, HEERENVEEN

Met zijn maat Gerrit Portengen ging hij ook regelmatig op zondagochtend naar de kunstijsbuitenbaan in Amsterdam. Er kon in die jaren dus al wel af en toe op ijs getraind worden, ook als er geen ijs was. Portengen, de vader van de latere marathonschaatser Henk, was geen echt snelle schaatser, maar wel een mooie rijder.

Na de oorlog begon de glorieperiode voor Theo Janmaat. Als er ijs was, zat hij soms hele dagen in Friesland bij Klaas Bos, producent van de Super B.P. schaatsen in Heerenveen. In het noorden was er eerder kans op wedstrijden, omdat daar veel ijsbanen waren op ondergelopen land.

Klaas was zo'n beetje zijn sponsor en manager, hij regelde het een en ander voor hem en zijn collega's. Theo was er in de kost als hij in Friesland moest rijden en kreeg schaatsen en wat schaatskleding. Aanvankelijk stond de naam van het bedrijf van zijn begunstiger op de kleding, maar dat duurde niet lang. Dergelijke reclame werd door de KNSB niet getolereerd. In de etalage bij kruidenier Haazen op de hoek van de Voorstraat en de Brugstraat stond een groot reclamebord voor Super-schaatsen.

Ondertussen was Theo in 1947 getrouwd met Ans de Groot, dochter van aannemer Toon de Groot, lange tijd ook bestuurslid van de ijsclub. Ze kwamen te wonen aan de Meerlaan en later verhuisden ze naar de Reeweg, naast de familie de Groot, (nu Reeweg 4). Als het mogelijk was en niet te ver weg, ging Ans wel mee naar de wedstrijden. Ze hadden ondertussen een Fiatje aangeschaft.

Er was tijdens de vorstperioden wel elke dag ergens een wedstrijd te rijden. Alleen op maandag organiseerden de clubs over het algemeen niets.

De grote kortebaanrijders van die jaren waren Theo Janmaat, Jan Jongert en Kees van Eikeren. Ze hielden goed contact met elkaar en spraken, indien mogelijk, af waar ieder van de drie zou gaan rijden, zodat ze elkaar niet iedere keer in het vaarwater zaten en alle drie behoorlijk aan de prijzen konden komen. Het kwam voor, dat de bestuursleden van de organiserende ijsclub aan de toppers vroegen, of ze zich wat achteraf wilden houden, omdat het wel gebeurde, dat andere potentiële deelnemers van inschrijving afzagen als ze een van deze cracks in de buurt zagen. Er zou dan toch weinig te winnen zijn.

Als er gereden moest worden kreeg melkrijder Theo altijd zonder problemen vrij van Venneman, dat was gewoon een stilzwijgende afspraak. Venneman spoorde hem aan en volgde hem ook zoveel mogelijk. Vaak gingen ze samen naar de wedstrijd. Er was ook een

groepje supporters uit Den Berg, dat regelmatig naar de wedstrijden ging, waarin Theo uitkwam. Vaak zagen zij hem met de eerste prijs gaan strijken.

Was er geen ijs, dan moest er natuurlijk getraind worden om in conditie te blijven. De looptraining werd in die jaren vaak gehouden op en nabij de paardenbaan van de gebroeders Venneman in de Blijkpolder in de Ronde Hoek.

Op 29 januari 1950 veroverde Theo het kampioenschap van het Gewest Noord-Holland/Utrecht over de kortebaanafstand van 160 meter in 44,6 seconden. Hij verdiende er tevens f100,- mee.

Kampioenschap van Nederland, 1950 te Westzaan. 1° plaats Nan Rotgans. 2° plaats Theo Janmaat.

De legendarische wedstrijd om het Kampioenschap van Nederland in Westzaan, de volgende dag 30 januari 1950, verloor Theo nipt van Nan Rotgans. Er werd niet gereden volgens het aloude afvalsysteem, maar het ging nu om de snelste tijden. De totale tijd van de finaleritten van Rotgans was beter, zodat deze tot winnaar werd uitgeroepen, hoewel Theo de beslissende rit won. Het publiek

vond de uitslag onterecht en morde. Velen zagen Janmaat als de morele winnaar. Theo bemoeide zich er verder niet mee. "Zoek het maar uit", was min of meer zijn gedachte. Er werd zelfs gefluisterd, dat Rotgans het kampioenschap "gekocht" zou hebben, dat er geld in het spel was. Het lag er aardig dik boven op, vond ook Theo wel. De pers schonk veel aandacht aan deze wedstrijd, ook omdat de Friezen en andere noordelijke rijders bij dit kampioenschap geen enkele rol speelden. De noordelijke hegemonie was doorbroken. Dit kwam hoofdzakelijk, doordat zij het niet nodig vonden flink te trainen. Het zou zo wel gaan. Maar dat ging dus niet meer zo.

Hoewel zijn prestatie in Nederhorst den Berg toch wel veel indruk gemaakt zal hebben, was er van enige huldiging of eerbetoon voor de bijna-kampioen geen sprake. De ijsclub nam geen enkel initiatief en verder werd er ook niet veel aandacht aan geschonken. Toen Theo in die succesvolle periode bij Kees van Eikeren in Badhoevedorp was, vond er wel een soort huldiging plaats.

In Den Berg kreeg hij niet veel duidelijke waardering. Als hij nog eens voor de club moest rijden, kon er nog geeneens een reisvergoeding af. Het ijsclubbestuur had hier blijkbaar weinig gevoel voor in die jaren.

In het seizoen 1954/1955 bedankte Theo als lid van de ijsclub "Nederhorst den Berg". Misschien was dit het gevolg van onmin over het niet meedoen van de crack aan de Dorpenwedstrijd tussen leden van de ijsclubs van Ankeveen, Kortenhoeve, 's-Graveland en Nederhorst den Berg, die op 4 februari 1954 in Kortenhoeve verreden werd. De naam van Theo stond wel als lokkertje vermeld in de advertentie in de Gooi- en Eemlander, maar hij reed die dag in Krommenie! Daar won hij de eerste prijs van f100,--.

De Vierdorpenwedstrijd werd gewonnen door Ankeveen. Zonder Janmaat veroverden de Bergse rijders de tweede plaats.

Bernard Venneman drong er bij Theo wel op aan, dat als er een Dorpenwedstrijd of een ander belangrijk schaatstreffen in de buurt was, hij daar aanwezig moest zijn, als het enigszins kon, "want dat

kun je niet maken." In 1955/1956 werd Theo weer ingeschreven als lid van de Bergse ijsclub.

NEDERHORST DEN BERG

Theo Janmaat eerste

NED. DEN BERG. — Zaterdagmiddag vond op de baan van de IJclub Nederhorst den Berg de aangekondigde nationale wedstrijd in het hardrijden plaats. Niettegenstaande de koude was er veel publiek op de mooie baan. We zagen liefhebbers van Hilversum, 's-Graveland, Weesperkarspel en andere naburige plaatsen. 23 personen namen aan deze wedstrijd deel. Als Co Vonk uit Nigtevecht niet tegen Theo Janmaat had moeten rijden, had hij nog wel kans op een prijs gehad. De wedstrijd, die om drie uur aanving, eindigde om ongeveer zes uur. De heer Theo Janmaat kwam als eerste uit de strijd, de tweede prijs viel aan de heer Van de Hoek uit 's-Graveland ten deel, terwijl de derde prijs behaald werd door de heer Van Kooten van Horstermeer.

Kampioen Th. Janmaat start vandaag in Westzaan

NED. DEN BERG. — Onze dorpsgenoot, de heer Th. Janmaat, die gisteren te Assendelft na vinnige strijd het kampioenschap van Noord-Holland over 160 meter behaalde, start vandaag in de wedstrijden om het kampioenschap van Nederland, welke in Westzaan worden gehouden.

Het kortebaanijsrijden was in die jaren na de oorlog een lucratieve bezigheid. De echte toppers waren veel gevraagd en graag gezien in hun gloriejaren. IJclubs uit het hele land wilden de toprijders aan de start hebben. Een prijs van f100,- was in die tijd een zeer goede beloning en een van f25,- was echt wel mooi meegenomen, afgezien van alles wat er tegenover stond.

Na zijn succesperiode bleef Theo trainen. Jammer genoeg ging de Jaap Edenbaan open, toen het einde van zijn carrière in zicht was. Uiteraard heeft hij daar toch nog flink van kunnen profiteren, om zijn conditie en techniek bij te houden. In zijn veteranenperiode bleef Theo behoorlijk doortrainen. Ook pikte hij nog wel eens een wedstrijd mee. In 1966 werd hij nog eens een keer 4e in een wedstrijd op de Ankeveense ijsbaan, waarvoor hij zich voor de aardigheid op aandrang van enige schaatsliefhebbers had opgegeven.

Aan Plassentochten heeft hij praktisch nooit meegedaan, een enkele keer met zijn kinderen.

Na zijn vertrek bij “Hofstede Rundervreugd” begon Theo Janmaat een eigen transportbedrijf. Zijn zoon Anton zette het bedrijf voort onder de naam “Jatho”.

(Het interview werd afgenomen op vrijdag 28 december 2001, van 16.00 tot 17.00 uur, ten huize van Theo Janmaat in aanwezigheid van mevr. Janmaat- de Groot, Dammerweg 30).

GESNAPT

Uit de familieoverlevering

Marianne Snel-Evers

Dirk Evers, (geboren 12 mei 1914, overleden 3 november 1988), zoon van Floris Evers, kruidenier in de Horstermeer, Middenweg 111, was in 1929 leerling van de Ambachtsschool in Hilversum. Dirk was een fanatiek schaatser. In de strenge winter van 1929 kon de vijftienjarige Dirk zijn hart ophalen. Er werden in Nederhorst den Berg veel wedstrijden gehouden op de ijsbaan van Nederhorst den Berg in de Blijkpolder achter het begin van de Overmeerseweg. Ook in de omgeving werd er natuurlijk veel georganiseerd.

Als hij de kans kreeg deed Dirk mee aan de hardrijderijen. Op een gewone dag in de week organiseerde de ijsclub van Nederhorst den Berg weer eens een wedstrijd voor jongens en een voor meisjes, maar Dirk moest naar school. Hij besloot niet naar Hilversum te gaan, een dagje spijbelen moest kunnen.

De wedstrijden waren bijzonder spannend die dag. Dirk reed in de prijzen, hoewel onder andere de jongens van Janmaat, ook heel goede schaatsers, hem flink partij gaven. Trots ging Dirk met zijn trofee op huis aan.

De volgende dag op school werd Dirk door de directeur aangesproken. Deze vroeg hem, waarom hij de vorige dag niet op school verschenen was. Dirk antwoordde, dat hij zich niet zo lekker gevoeld had en maar een dagje onder de wol gebleven was. De directeur barstte in lachen uit en tot grote hilariteit van de omstanders feliciteerde hij Dirk met zijn gewonnen prijs.

Wat bleek? De radio-omroep had de uitslagen van schaatswedstrijden van die dag uitgezonden en Dirk was met name genoemd!!!

Misschien speelde deze gebeurtenis zich af op 21 januari 1929. De Gooi- en Eemlander van 22 januari vermeldt in ieder geval, dat op die maandag onder grote publieke belangstelling hardrijderijen voor jongens en meisjes van 13 tot 16 jaar waren gehouden.

De uitslag voor de jongens was:

- 1 H.G. Hendrikse
- 2 Cor Klinge
- 3 D. Evers
- 4 C. Tinholt

Bij de meisjes werd Thea Smit eerste, gevolgd door F. Dekker, Cor Waterdrinker en Geerie Pronk Pd.

Zowel bij de jongens als bij de meisjes waren er 12 deelnemers aan de strijd.

DE DRINKWATERVOORZIENING IN NEDERHORST DEN BERG

Els N.G. van Damme

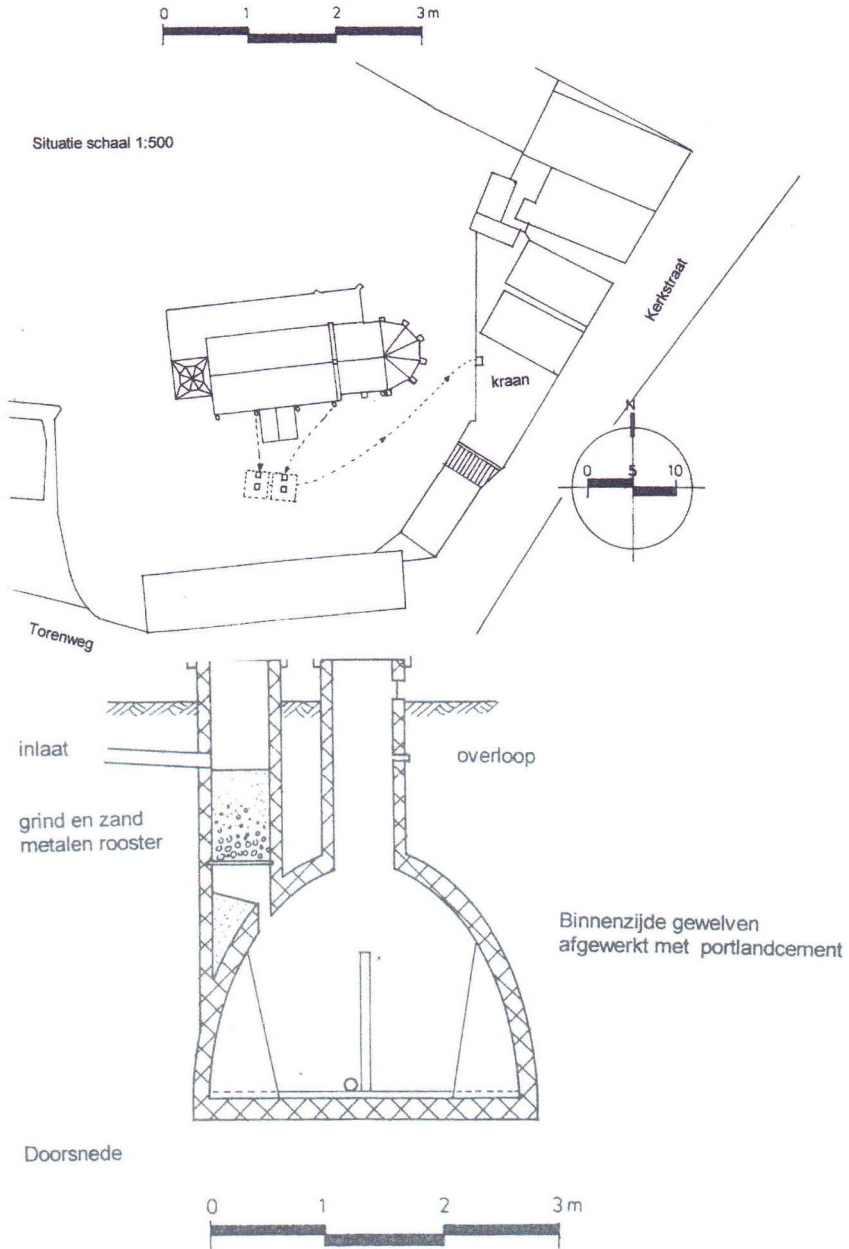
In tegenstelling tot steden en veel andere plaatsen had Nederhorst den Berg in vroeger eeuwen ruimschoots de beschikking over goed drinkwater. Het Vechtwater en het water uit de polder was schoon en heel goed te drinken. Het was zelfs zó goed, dat ene Pieter Meybos in 1624 aan het Amsterdamse stadsbestuur voorstelde om voor de stad Amsterdam drinkwater uit de Utrechtse Vecht te halen.¹ In 1786 richtte het stadsbestuur de Versch-Water Sociëteit op, om mede ten behoeve van de bierbrouwerijen het Vechtwater uit de omgeving van Weesp, aan te voeren. Dat kon oplopen tot wel tien schuiten per dag ofwel ongeveer 1000 m³. Dat ging goed tot in de 19^e eeuw. De bevolkingsdichtheid nam toe en riolering en vuilophaaldiensten waren nog onbekend. Alle huishoudelijk afval verdween in het oppervlaktewater. De industrialisatie kwam op gang en in Nederhorst den Berg de wasindustrie. En het afvalwater hiervan ging dezelfde weg. De Vecht en de plassen vervuilden van lieverlee en het schone (drink)water werd te veel verontreinigd om het nog te kunnen drinken of er groente in te wassen of keukengereedschappen te reinigen. In Nederhorst trachtte men de verontreiniging te beperken door zeepolders te installeren, omheinde stukken water waarin het waswater geloosd werd. Het was de bedoeling, dat daarin door riet en biezen het water op natuurlijke wijze gereinigd werd. Maar niet-afbreekbare stoffen concentreerden zich en dit systeem was ten lange lesten niet toereikend.²

Rond 1893 braken tyfus en cholera uit in de Vechtstreek. Om beter drinkwater te krijgen werden bij Loenen Norton pompen geslagen. In Nederhorst den Berg besloten de heren Kerkvoogden van de Hervormde kerk om ter verkrijging van goed drinkwater het regenwater van toren en kerkgebouw in daarvoor aan te brengen grote bakken te leiden.³ Dit was geen nieuw bedacht systeem. In Amsterdam werden reeds in 1505 negen regenbakken geplaatst op

diverse punten in de stad.⁴ Rijke huizen, vooral in steden hadden dergelijke voorzieningen ook al en verzamelden via hun dakgoten het regenwater in reservoirs in de kelder. Een probleem voor Nederhorst was wel hoe zo iets gefinancierd moest worden. In 1892 was er een grote restauratie van kerk en toren aangevangen, waarvoor in de gemeente f 1800.- was opgehaald. Een geweldig bedrag voor deze arme gemeente. De kosten waren echter f 17.300.-

Voor de ontbrekende gelden stelden zich de Jonkvrouwen Warin echter volledig garant. En wij lezen in de notulen⁵ van de vergadering van Kerkvoogden van Nederhorst den Berg van 27 oktober 1892 ten huize van de secretaris, ds. Veenhuysen,; *"Met dank wordt kennis genomen van het aanbod van Mejonkvrouwen Warin om een regenbak te laten maken waarin het water van de kerk kan worden geleid, opdat de gemeente het voor drinkwater kan gebruiken"*. Ook die werd door de dames van het kasteel gefinancierd. Deze regenbak werd in maart 1893 gemaakt *"op nieuwe wijze van cement"* en gelegd aan de zuidzijde van de kerk op het vroegere kerkhof. In bijgaande afbeelding is de situatie weergegeven. De opmetingen zijn gedaan door de architecten J. Colenbrander en H.N. Karsemeijer. De put bestaat uit twee delen, die met elkaar zijn verbonden. Van één deel is een doorsnede getekend. Beide putdelen hebben een inlaat, die voorzien is van een filtersysteem. Het water wordt aangevoerd vanaf de dakgoot van de kerk. Onderin de put is de uitlaat. Vandaar is een leiding gelegd met aan het einde een kraan. Die kraan zit naast de kerktrap ongeveer bij het huidige vrijheidsmonument.

In augustus van dat jaar meldt de krant⁶ dat de bakken al aardig gevuld zijn en dat uit een scheikundig onderzoek is gebleken dat er in het water geen looddelen aanwezig zijn. Men is tot gebruik van het water overgegaan. Eén maal per dag mocht men water halen en moest daarvoor één cent betalen. De helft van de opbrengst was voor de gebruiker van dit diaconie-erf.

De waterput bij de Willibrordkerk, (tekening Ir. H.N. Karsemeijer)

De regenbak heeft toch niet het drinkwaterprobleem kunnen oplossen. Dr. Wartena, die rond de eeuwwisseling arts was in Nederhorst den Berg, heeft de verschrikkelijke toestand beschreven.⁷ Door de vervuiling en de armoede en het totaal afwezige begrip over hygiënisch handelen, heersten er tyfus en tbc, en men was natuurlijk nog lang niet zo ver dat wasgoed van lijdens aan deze ziekten werd gedesinfecteerd, zodat de gevolgen te raden zijn. Hoewel de dokter herhaaldelijk waarschuwde het Vechtwater te koken voordat men het gebruikte, was het antwoord steevast dat vader en grootvader en hun hele gezinnen het altijd dronken en nooit tyfus kregen. Met name in Overmeer was de toestand onhoudbaar.

In mei 1904 kregen B&W van Nederhorst den Berg een brief van de Gezondheidscommissie te Bussum,⁸ waarin zij vaststelden *“dat in Nederhorst, meer dan in andere naburige gemeenten, gevallen voorkomen van tyfus.”* Speciaal het gehucht Overmeer was het brandpunt van deze besmetting, *“waar tengevolge van de rieten daken zelfs geen gelegenheid tot het verzamelen van regenwater bestaat en dus bijna uitsluitend Vechtwater gebruikt wordt.”* Veel mensen waren gewoon om het drinkwater uit de Kolk te halen. Dat was de plaats waar het Horstermeer in de Vecht afwaterde. Maar toen er in 1894 een stoomgemaal werd opgericht in de Kolk, om het Horstermeerwater in de Vecht te pompen, werd het water ook daar geheel onbruikbaar en de drinkwatertoestand in Overmeer onhoudbaar, want niemand liep 15 minuten naar de kerk om water te halen. De Gezondheidscommissie drong dan ook sterk aan op het verbeteren van die situatie en suggereerde als eenvoudigste oplossing het slaan van Norton-putten. Dokter Jac. Vis, arts in Nederhorst den Berg en lid van de commissie werd aangewezen om raad te verschaffen.

In november 1904 kwam er andermaal een brief, nu van de Inspecteur van de Volksgezondheid voor Noord-Holland en Utrecht: *“Ik heb de eer UEAchtb. te berichten, dat mij ter oore is gekomen, dat de drinkwatervoorziening in de buurtschap Overmeer nog steeds te wenschen overlaat....”* Ik dring er bij U op aan deze

zaak ernstig ter hand te nemen en verzoek U daarom mij mede te deelen, hoever deze zaak thans gevorderd is."⁸

Bij de werkzaamheden in de Kolk had men geluk, men ontdekte een wel, die goed drinkwater opleverde. De Gemeenteraad verleende nu machtiging om via een leiding dit water naar een pomp te leiden langs de openbare weg.⁹ Ook elders werden pompen geslagen. In 1910 kwamen er zo een drietal pompen in Nederhorst, "*op het Dorp en de buurtschappen Hinderdam en Overmeer; zulks voor rekening van de hier bestaande afdeling van de N^d Holl.Vereeniging 'Het Witte Kruis', welke afdeling daartoe in staat is gesteld door den HoogWelGeb. Heer G.J.K. Baron van Lynden van Nederhorst, Ambachtsheer dezer gemeente.*" De gemeente verplichtte zich om jaarlijks gedurende 10 jaar f 100,- te betalen voor de door het "Witte Kruis" gemaakte kosten.

Deze pompen voldeden niet aan de verwachtingen. De pompen hadden onvoldoende capaciteit, en de mensen bleven gewoon drinkwater uit de Vecht halen.¹⁰

Pas in 1921 begon de Raad zich onder leiding van burgemeester Heiërman echt zorgen te maken en een raadslid suggereerde om alle huiseigenaren te verplichten een regenwaterbak aan te laten leggen. Om een vijftal redenen werd dit afgestemd: a. het was te duur voor huiseigenaren, b. er was vaak geen plaats voor een dergelijke bak, c. de daken waarvan het water opgevangen moest worden waren vaak te klein om voldoende water te vergaren, d. door de aanwezigheid van stoomwasserijen waren vele daken zo vuil, dat het vergaarde water niet zuiver was en tenslotte e. waren er nog te veel rieten daken, die een behoorlijke watervergarung onmogelijk maakten. Op grond van de Hinderwet werd ook de vervuilende (was)industrie aangepakt en moesten er maatregelen genomen worden om verdere vervuiling tegen te gaan.¹¹ De burgemeester deed een dringend beroep op Het Provinciaal Waterleidingbedrijf van Noord-Holland te Bloemendaal, op dat moment bezig met de aanleg van de waterleiding in 's-Graveland, om zo spoedig mogelijk van "*onschadelijk drinkwater te worden voorzien.*" Eindelijk werd de drinkwaterleiding realiteit.¹²

Met dank aan J. Baar voor verwijzing naar oude krantengegevens.

Bronnen

- 1 Hans Kosman. Drinken uit de plas. 1988.SAGV, Hilversum.
- 2 Martin Stevens. Waterzuivering en zeeppolders. Werinon 2,p. 192-193, 1992.
- 3 Gooi- en Eemlander 4-3-1893.
- 4 J.A. Groen Jr. Een cent per emmer. Stadsdrukkerij Amsterdam, z.j..
- 5 Register van Notulen 1873-1918. HG Nederhorst, KV 13.SAGV, Hilversum.
- 6 Gooi- en Eemlander 5-8-1893.
- 7 S. Wartena. De gezondheidstoestand in de Vechtstreek rond 1900. Werinon 43, p. 39- 48, 2001.
- 8 Brieven van de Gezondheidscommissie Bussum en van de Inspecteur van de Volksgezondheid voor Noord-Holland en Utrecht (25-5 en 9-11-1904) SAGV, Hilversum.
- 9 Gooi- en Eemlander 16-9-1894.
- 10 Brief van B&W van Nederhorst den Berg aan het Provinciaal Waterleidingbedrijf van Noord-Holland te Bloemendaal. SAGV, Hilversum.
- 11 Jan Baar. Een dergelijke toestand kunnen wij niet langer gedogen. Werinon 2, p.185-191, 1992.
- 12 C. van Huisstede. 1921: Drinkwaterleiding-een uitkomst. Prentenboek van Nederhorst. Alphen aan de Rijn, 1981.

ALLES IS WEER ROND GEKOMEN

Gerard Baar

Het stadsbestuur van Utrecht verklaarde het hoofdstuk om het Eiland heen te moeten varen teneinde per boot in Keulen te komen, voor gesloten door de Reevaart te laten graven. Hiermee kwam een einde aan de duizenden voetstappen van schuientrekkers op het nu met schelpen verrijkte dijkje, het Slotlaanfietspad, zoals het nieuwe fietspad langs de Vecht nu heet. Een paar eeuwen was het Jaagpad geweest, daarna nooit meer. Eerst alleen benut uit noodzaak door boeren en dijkinspecteurs, later leed het een kwijnend bestaan, slechts af en toe gebruikt door een verdwaalde visser of wandelaar. Tot het een paar jaar geleden zelfs een tijdje volledig afgesloten werd, doordat er een hoog hek geplaatst was. Ik zie nog de bebloede hand van de boze wandelaar die er in blinde woede overheen geklommen was, komende van de kant van het 'Kleine Eiland'.

De Provincie Noord-Holland bracht uiteindelijk een oplossing. In het kader van het recht op recreatie en bereikbaarheid van alle hoeken van de gemeente voor iedereen die lichaamsbeweging zoekt, werd het 'oude jaagpad' weer in ere hersteld. We kunnen het hele Eiland weer rond en hebben er de tijd voor als we dat willen.

Vlak naast de ingang van de voormalige wasserij 'Vechtzicht' strekt het pad zich westwaarts uit om even later met een boog pal zuidwest te gaan. Aan de andere kant van de Vecht ligt een boomgaard, die door Nescio "de boomgaard der gelukzaligen" werd genoemd omdat het er paradijselijk uitzag en het ziet er nog steeds zo uit. Naar rechts kijkend is het alsof de tijd heeft stilgestaan. Op de 'Hornhof' na, staat alles er al eeuwig. Maar honderd meter verder is die illusie verdwenen. De Horn- en Kuijterwijk wringt zich voor het Kasteelbos uit. Ieder voorjaar benadrukt door de paars-roze bloesem van de rij prunussen langs het begin van de Torenweg. Even later verbreedt de ruimte om het pad zich. Op die plek heeft een groot deel van de nu niet meer levende autochtonen zichzelf zwemmen geleerd.

Zeg "Rietmijt" en de verhalen komen. Op die plek werd het riet opgeslagen dat de rietdekkers uit de omgeving nodig hadden. Vaak

aangevoerd van dichtbij, want in de uiterwaarden van de Vecht heerste nog een rietcultuur. Omdat er platte schuiten aan moesten kunnen leggen, was er beschoeiing en een stuk niet te diep water. In dat water konden de grotere kinderen lopen en de kleinen konden zich aan de paaltjes vasthouden om met de benen te leren wapperen. Van lieverlee probeerden ze dan ‘op zijn hondjes’ een stukje verder te komen.

Waarom zo ver weg van het dorp, zult u zich afvragen? In het centrum mocht men zich vanwege een publieke verordening niet in zwembroek vertonen. Het ging dus niet om de kwaliteit van het zwemwater. Het water in de Reevaart was in principe net zo “helder” als verderop. Er kwamen wat rioleringen in uit, maar de bacteriën hebben velen zo resistent gemaakt, dat ze toch een hoge leeftijd bereikt hebben. Overmeer had hetzelfde probleem. Ook hier kon men zich niet binnen de bebouwde kom in zwemkleding laten bewonderen. Waar nu de kruising Randweg-Middenweg is, ter hoogte van Fort Overmeer lag “de Put”. Vroeg in het voorjaar trok men massaal (zo er al van massaliteit sprake was in de 20-er jaren) naar die uitgediepte plek. Het water was er maar anderhalve meter diep en het stilstaande water had in april al een warmte, die je nu kunstmatig in een modern tropisch bad kunt vinden.

We keren terug naar het ‘oude jaagpad’ en onze weg vervolgend, zien we Chalet-Parc Vechtoever oprijzen achter een waterpartij. Deze poel, die de put van Besemer werd genoemd, is ontstaan in de twintiger jaren door de verkoop van zeer dichte rivierklei aan het Rijk voor het ophogen van de Zuiderzeedijk bij Muiden. Bij Noordwestenwind liep de Zuiderzee daar zo hoog op dat het water over de dijk stroomde. De klei vervoerde men met grote schuiten die met behulp van lorries gevuld werden en dan stroomopwaarts naar Muiden opstoomden of getrokken werden.

Waar nu de campinghuisjes staan, heeft menig Berger de eerste centen voor zijn vader, moeder, broertjes en zusjes verdiend. Op de tuinderijen van Besemer en Welle. Al het verdiende geld werd afgedragen, ze mochten zo goed als niets zelf houden. Want in de crisisjaren met groter groeiende gezinnen, vanwege de verbetering van de gezondheidszorg, was iedere cent welkom. Maar ze vermaakten zich even goed. Onder het werken door heerste er een

praatcultuur. Er werd van alles uitgewisseld. Nu lijkt het alsof er een zwijgcultuur heerst omdat de media alles voorkauwen. Voor herkauwen nemen alleen de koeien de tijd. Voor de mens is er altijd weer nieuw nieuws of iets nieuws. Neem nou het Slotlaanfietspad !

*Groeten
uit
Nederhemert*

Wat is dit nu weer!!!!

CD-ROM

Door de Historische Kring Nederhorst den Berg is in samenwerking met de Historische Kring Ankeveen 's-Graveland Kortenhoef "In de Gloriosa" en het Streekarchief voor Gooi en Vechtstreek een DTB cd-rom gemaakt met daarop de klappers van de doop, trouw- en begrafenis boeken (DTB's) het oud rechtelijk archief (ORA) en akten van indemniteit.

De cd-rom is op bestelling verkrijgbaar voor € 7,— excl. verzendkosten.

Ankeveen Akten van Indemniteit periode 1703-1804 Herv. Dopen 1643 – 1811 Herv. Begraven 1758 – 1788 Herv. Begraven 1700 – 1812 Herv. Begraven 1701 – 1828 <i>Blaricum</i> Akten Indemniteit periode 1743 – 1811 Rooms Katholiek Overlijden (imp – begraven + recht van successie periode 1695 – 1805 's – Graveland Akten Indemniteit periode 1730 – 1811 Herv. Dopen 1658 – 1812 Herv. Begraven Kerk 1698 – 1829 Herv. Begraven Kerkhof 1731 – 1829 Impost begraven + successie + hervormd begraven periode 1731 – 1811 Hilversum Akten Indemniteit periode 1766 – 1817 Doopinschrijvingen Katholieke Hilversummers in Laren periode 1704 – 1746 en Naarden periode 1672 – 1786 Scheperol Akten periode 1796 – 1802 <i>Kortenhoef</i> Akten Indemniteit periode 1694 – 1812 Herv. Dopen 1731 – 1811 Kath. Dopen 1809 – 1813 Herv. Begraven 1769 – 1811 ORA (oud rechtelijk archief) Transporten hypotheek periode 1556 – 1772	<i>Laren</i> Akten Indemniteit periode 1724 – 1811 Herv. Bergaven 1779 – 1808 RK. dopen 1704 – 1746 RK. Overlijden 1725 – 1811 ORA Scheperol 1674 - 1811 Scheperol Blaricum 1796 – 1808 Transporten en hypotheek 1723 – 1731 Diverse Scheperakten periode 1703 – 1811 <i>Loosdrecht</i> Akten van Indemniteit periode 1761 – 1783 <i>Nederhorst den Berg</i> Akten van Indemniteit periode 1729 – 1811 Herv. Dopen 1639 – 1811 Herv. Begraven 1685 – 1828 ORA Notaris Joh. Graskaas 1664 – 1710 Transporten en hypotheek periode 1757 – 1802 Scheperakten periode 1624 - 1773

Systeemvereisten zijn:

PC 486DX of hoger, 8MB Ram (16 MB aanbevolen) Windows 95 of hoger, SVGA-kaart, cd-romspeler, muis.

Verder dient u in het bezit te zijn van een van de hier volgende tekstverwerkers.

Microsoft 97 (of hoger) of Corel Word Perfect 6 (of hoger) van de volgende spreadsheet programma's Microsoft Exel 97 (of hoger) of Quatro Pro 6 (of hoger).

Overzicht van archieven en klappers betreffende Nederhorst den Berg:

Streekarchief voor Gooi & Vechtstreek,

Oude Enghweg 23, Hilversum, Postbus 9900, 1201GM tel. 035-6292646

Openingstijden: maandag 9.00 – 13.00 uur, dinsdag t/m vrijdag 9.00 – 17.00 uur.

**Nederhorst
den
Berg**

